

DIVERZIFIKACE ZEMĚDĚLSKÝCH AKTIVIT A SOCIOEKONOMICKÁ URŽITELNOST HOSPODAŘENÍ¹

Petra Pártlová, Jan Váchal, Jarmila Straková, Jana Moravcová, Monika Koupilová

Úvod

Koncepce agrární politiky ČR na období po vstupu do EU vychází z evropského rámce zemědělství a rozpracovává ho do specifických podmínek naší republiky. Jde o podstatné posílení environmentálních, sociálních a ekonomických principů udržitelného českého zemědělství, při zohlednění jeho specifických podmínek. Koncepce zemědělství zejména v méně produkčních oblastech vytváří předpoklady, aby se zemědělství stalo integrální součástí a páteří rozvoje venkovských oblastí a zlepšování kvality života venkovské populace, včetně podmínek pro diverzifikaci činností zemědělských podniků podle místních podmínek (ŠPIČKA, PICKOVÁ, 2007, SVOBODOVÁ, 2009).

Cíl a metodika

Cílem řešení je prokázat na dvou modelových podnikatelských subjektech s diferenciací výměry do 20 ha a od 150 do 300 ha dopady provedené diverzifikace na jejich ekonomickou stabilitu. Při řešení byly použity ekonomické výpočty, metoda komparace základních ekonomických ukazatelů včetně peněžních toků u testovaných subjektů se stanovením relevantních závěrů.

Výsledky

1. Podnikatelský subjekt – průměr do 20 ha

Zemědělská farma rodinného typu se nachází v okrese Prachatice. Společnost působí na českém trhu jako zemědělský podnik se zaměřením na oblast živočišné výroby.

Hlavní podnikatelské aktivity

- zemědělská prvovýroba – chov krav bez tržní produkce mléka

Diverzifikace činnosti podniku – cíl diverzifikace

Záměrem je rozšířit stávající živočišnou výrobu zavedením specializace na plemenařenu, a tím docílit významného posílení příjmů při současném mírném nárůstu stávající úrovně nákladů. Dalším záměrem farmy je diverzifikovat aktivity zemědělského podniku do nezemědělského sektoru za účelem snížení závislosti na příjmech ze zemědělské výroby, a tím i snížení celkového podnikatelského rizika vytvořením multifunkční rodinné farmy. Cílem je rekonstrukce stávajícího objektu farmy za účelem vybudování ubytovací kapacity a následného pronájmu takto vytvořených prostorů k turistickým účelům (pěší turistika, cykloturistika, běžecké lyžování apod.).

Vyhodnocení finančního dopadu diverzifikace

Cílem diversifikace bylo jednak posílení čistých příjmů ze zemědělské činnosti a dále snížení závislosti farmy na příjmech ze zemědělské činnosti a zvýšení schopnosti vyrovnat se ekonomicky případnému snížení těchto příjmů či vzniku mimořádných výdajů.

---

¹ Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu QI 91C200.

Zavedení plemenařiny představuje pro podnik navýšení stávajícího zisku o částku 175 000,- Kč. Tato částka je dostačující k zajištění dostatečné odměny pro člena domácnosti plně se věnujícímu této aktivitě a dále umožňuje i postupné tvoření finanční rezervy pro krytí případných negativních událostí (viz tabulka 1).

Záměr diverzifikovat činnosti farmy i do nezemědělské oblasti formou vybudování penzionu se jeví vzhledem k výše uvedeným finančním ukazatelům jako projekt schopný naplnit vytyčený cíl (v případě získání finančních zdrojů z PRV). K navrácení vložených vlastních prostředků dojde ve 12. roce projektu (viz. tabulka 2).

V dalších letech by mohl podnik požádat o další finanční prostředky z programu PRV, a to na:

- výstavbu zařízení služeb pěší turistiky, vodáctví a lyžování (vyjma vleků a lanovek),
- budování a značení pěších tras, vinařských stezek, odpočinkových míst, hippostezek,
- výstavbu sportovních zařízení, aj.

Tabulka 1 – Přehled příjmů a výdajů zemědělského podniku po zavedení plemenařiny

Text	Mj	Platba / Mj	Celkem
Příjmy z realizace vlastní produkce:			
Jateční skot – krávy	2	15 000	30 000
Jalovice na chov (výsledek plemenařiny)	5	30 000	150 000
Jateční skot – býci	7	20 000	140 000
Býci - prodej na chov (výsledek plemenařiny)	3	50 000	150 000
Vlastní produkce celkem			470 000
Příjmy z dotačních titulů:			
top up půda	20	1 341	26 828
top up KBTPM	60	2 940	176 382
HRDP - ekologické zemědělství travní porosty	20	1 100	22 000
SAPS	20	3 073	61 454
LFA	20	4 212	84 231
Dotační tituly celkem			370 895
Příjmy celkem			840 895
Výdaje na realizaci vlastní produkce:			
Energie, voda, PHM, ost. materiál			250 000
Výroba senáže			90 000
Ošetřování pastvin a luk			40 000
Péče o základní stádo			55 000
Obnova stáda			80 000
Ostatní režijní náklady			30 000
Odpisy			60 000
Náklady na vlastní produkci celkem			605 000
Zisk			235 895

Zdroj: Vlastní výpočty

2. Podnikatelský subjekt – průměr od 150 do 300 ha

Podnik se nachází v okrese Prachatice. Společnost působí na českém trhu jako zemědělský podnik se zaměřením na oblast živočišné výroby. Další oblast jejich podnikatelských aktivit jsou ubytovací služby a agroturistika a pořádání kulturně společenských akcí.

Hlavní podnikatelské aktivity

- zemědělská prvovýroba – chov krav bez tržní produkce mléka

Diverzifikace činnosti podniku – cíl diverzifikace

Záměrem je diverzifikovat aktivity zemědělského podniku do nezemědělského sektoru za účelem snížení závislosti na příjmech ze zemědělské výroby, a tím i snížení celkového podnikatelského rizika vytvořením multifunkční rodinné farmy.

Podnik rozšiřuje své aktivity do oblasti chovu koní s cílem agro- a hypoturistiky, výcviku koní a jezdců, pořádání společenských akcí, pořádání kurzů a školení, poskytování ubytovacích služeb.

Vyhodnocení finančního dopadu diverzifikace

Cílem diverzifikace bylo snížení závislosti farmy na příjmech ze zemědělské činnosti a zvýšení schopnosti vyrovnat se ekonomicky případnému snížení těchto příjmů či vzniku mimořádných výdajů.

Jak je patrné z výše uvedených přehledů, zamýšlená investice přinese další dodatečné příjmy do hospodaření farmy (cca 260 000,- Kč ročně, viz tabulka 2), a sníží tak závislost farmy na dotačních titulech.

Tabulka 2 – Přehled finančních toků ze zamýšlené investice (v tis. Kč)

Rok	Příjmy	Výdaje	Splátka úvěru	C-F za rok	C-F kumulované
1	2 349	3440	47	-1 138	-1 138
2	2 878	274	2 396	208	-930
3	540	279	0	260	-670
4	550	285	0	265	-405
5	561	291	0	271	-134
6	573	297	0	276	142
7	584	303	0	282	424
8	596	309	0	287	711
9	608	315	0	293	1 004
10	620	321	0	299	1 302
11	632	327	0	305	1 607
12	645	334	0	311	1 918
13	658	341	0	317	2 235
14	671	347	0	323	2 559
15	684	354	0	330	2 888
16	698	522	0	176	3 065
17	712	369	0	343	3 408
18	726	376	0	350	3 758
19	741	384	0	357	4 115
20	756	391	0	364	4 479

Zdroj: Vlastní výpočty

Pro určení příjmů a výdajů v příštích letech bylo uvažováno s 2%ní mírou inflace jak na straně příjmů, tak i výdajů. Dále je v roce 2016 uvažováno s jednorázovým výdajem 160 000,- Kč na nákup nových koní.

Tabulka 3 – Výpočet NPV a IRR (v tis. Kč)

Rok	Příjmy	Výdaje	Rozdíl	Diskontované příjmy DS 3%	Diskontované příjmy DS=IRR=8,3%
1	0	0	0	0	0
2	1 330	274	1 056	1 025	975
3	540	279	260	245	222
4	550	285	265	243	209
5	561	291	271	240	197
6	573	297	276	238	185
7	584	303	282	236	174
8	596	309	287	233	164
9	608	315	293	231	155
10	620	321	299	229	146
11	632	327	305	227	137
12	645	334	311	225	129
13	658	341	317	222	122
14	671	347	323	220	114
15	684	354	330	218	108
16	698	522	176	113	53
17	712	369	343	214	96
18	726	376	350	212	90
19	741	384	357	210	85
20	756	391	364	208	80
Suma				4 990	3 440
Investice				-3 440	-3 440
NPV				1 550	0

Zdroj: Vlastní výpočty

Při zvolené diskontní sazbě 3 % je projekt výnosný – čistá současná hodnota investice je 1 550 000,- Kč při úvaze celkového investičního výdaje 3 440 000,- Kč – tzn. projekt je ziskový i bez přijetí dodatečných zdrojů z PRV. Vnitřní výnosové procento projektu je 8,3 %.

Závěr

Jednou z možností, jak zlepšit ekonomickou a sociální úroveň českého zemědělství, může být vedle úzké specializace farem i diverzifikace zemědělské činnosti, která však může vést k další intenzifikaci a následně k nadprodukcí nebo nežádoucím dopadům na přírodu a krajinu. Toto obecné konstatování a jeho závažnost je v našich podmínkách umocněno především pro oblasti LFA, které předurčují český zemědělský sektor k většímu rozvoji produkce tzv. veřejného zboží, a to jak v rámci tuzemského tržního prostoru, tak i v EU. Je zřejmé, že produkční funkce zemědělství, zejména v marginálních oblastech, bude podrobena stále intenzivnějším ekonomickým tlakům (konkurenceschopnost na trhu komodit), v dlouhodobějším časovém horizontu půjde o postupné posilování mimoprodukčních funkcí nabývajících v marginálních oblastech charakter sekundárně produkčních funkcí (ochrana vod, genofondu a diverzity krajiny, krajinného rázu a architektury krajiny apod.). Výrazně posílena bude i sociálně společenská a kulturní funkce zemědělství. Na současné diverzifikaci v ČR se nejvíce podílí zpracování zemědělských produktů, zpracování dřeva a agroturistika. Samotná oblast agroturistiky zaznamenala v posledních letech největší rozvoj zvláště

u rodinných farem. Proces diverzifikace zemědělských aktivit ve venkovském prostoru je umocněn především možností čerpání finančních prostředků z evropských fondů. Jedná se zejména o Program rozvoje venkova, ale i o regionální operační programy, jejichž některé priority jsou zaměřeny na posílení cestovního ruchu na venkově.

Literatura

- [1] SVOBODOVÁ, H. *Faktory rozvoje venkova v podmínkách České republiky*. Rigorózní práce. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 93 s.
- [2] ŠPIČKA, J., PICKOVÁ, A. Stav, vývoj a možnosti diverzifikace podnikatelských aktivit v zemědělství ČR a EU 27. IN ŠTOLBOVÁ, M. *Méně příznivé oblasti pro zemědělství a venkov*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference, Jihlava. 1. vyd. Praha : VÚZE, 2007.
- [3] *Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013*. [online] Praha : MZe ČR. 32 s. [cit. 2009-07-09]. Dostupné z: < www.mze.cz/attachments/NSP_SFC.pdf>.
- [4] *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013*. [online] Praha: MZe ČR, 2008. 325 s. [cit. 2009-09-19]. Dostupné z: < www.mze.cz/UserFiles/File/EAFRD/PRV%20zmny%20listopad2008.pdf>.

Title: Agricultural activities diversification and management social-economic sustainability

Název: Diverzifikace zemědělských aktivit a socioekonomická udržitelnost hospodaření

Author/s: Petra Pártlová, Jan Váchal, Jarmila Straková, Jana Moravcová, Monika Koupilová

Abstract: The article is aimed at the problem of financial dotation from European Union funds in the field of agricultural activities diversification development assistance, mainly in localities with lowered production potential. The objective of such financial benefits is both productive function first of all of extensive character and rural landscape development with emphasis on environmental functions. The term diversification means most frequently non-agricultural activities as non-agricultural services or agricultural tourism. Multifunctional and diversified agricultural entrepreneurial subjects can be great chance for agricultural activities sustainment in these localities along with complying with landscape protection requirements and with rural landscape development.

Abstrakt: Článek je zaměřen na problematiku čerpání finančních prostředků z evropských fondů EU v oblasti podpory rozvoje diverzifikace zemědělských činností především v oblastech se sníženým produkčním potenciálem. Cílem takto specifikovaných finančních podpor je jak produkční funkce převážně extenzivního charakteru, tak i oblast rozvoje venkovského prostoru s akcentem na funkce environmentální. Pod diverzifikací se nejčastěji rozumí nezemědělské aktivity jako např. přidružená výroba, nezemědělské služby a agroturistika. Multifunkční a diverzifikované zemědělské podnikatelské subjekty mohou znamenat velkou příležitost pro udržení zemědělských aktivit v těchto oblastech za současného respektování požadavků na ochranu a tvorbu krajiny a rozvoje venkovského prostoru.

Key words: Agricultural activities diversification and management social-economic sustainability

Klíčová slova: diverzifikace, socioekonomická udržitelnost, finanční podpory

Contact

Ing. Petra Pártlová, Ph.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta, Katedra strukturální politiky EU a rozvoje venkova

Studentská 13, 37005 České Budějovice

Vachalova.P@seznam.cz